

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Діловодство”

Київ – 2008

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Діловодство”

Київ – 2008

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру
навчальних закладів культури і мистецтв України

ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2008. – 40 с.

- Укладач **О. М. Сергєєнко** – викладач Київського обласного
училища культури і мистецтв
- Рецензенти: **О. М. Гайдамака** – кандидат економічних наук, доцент
кафедри менеджменту Луганського національного
педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка
М. В. Сукретний – заступник директора з навчальної
роботи, викладач-методист Ніжинського училища
культури і мистецтв ім. Марії Заньковецької
- Редактор **Є. Д. Колесник**
Відповідальний
за випуск **Т. Ф. Стронько**

Навчальне видання

Формат 60×84_{1/16}. Папір офсетний. Друк ризографічний.
Ум. друк. арк. 2,3. Наклад 100 прим.

ПП “НОВА КНИГА”, м. Вінниця, вул. Квятека, 20
Свідоцтво про внесення суб’єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 2646 від 11.10.2006 р.
Тел. (0432)52-34-80, 52-34-82 Факс 52-34-81
E-mail: info@novaknyha.com.ua

© Державний методичний центр
навчальних закладів культури
і мистецтв України, 2008

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча програма з дисципліни «Економіка підприємства» розрахована для студентів вищих навчальних закладів I–II рівня акредитації на основі базової та повної загальноосвітньої середньої школи.

При підготовці робочої програми врахований принцип комплексного вивчення студентами суспільних наук, який передбачає оволодіння ними поряд з основами економічних теорій низки історичних, філософських, політичних та соціологічних дисциплін.

Мета вивчення дисципліни

Метою курсу є надання знань з основних розділів прикладної економіки, зокрема з планування, організації й забезпечення ефективності господарювання на рівні підприємства як первинної ланки суспільного виробництва, а також необхідні практичні навички щодо управління ринковою економікою на сучасному етапі її розвитку.

Предметом “економіки підприємства” як навчальної дисципліни є вивчення виробничих відносин, які виникають у господарській діяльності підприємства і які будуються відповідно до вимог економічних законів і закономірностей функціонування та розвитку суспільного виробництва.

Водночас термін “економіка” широко вживається для позначення окремої галузі науки або сукупності економічних наук, що охоплює теорію економіки; історико-економічні науки (історію економічної думки, історію народного господарства); функціональні економічні науки розміщення продуктивних сил, прогнозування та державне регулювання економіки, облік, аудит, статистику, фінанси, економіку праці тощо); галузеві економічні науки (економіка галузей народного господарства, економіка сільського господарства, транспорту, будівництва тощо).

Економіка підприємства – конкретна галузь економіки, і як навчальна дисципліна вона базується на вивченні та свідомому використанні економічних законів і закономірностей функціонування і розвитку суспільного виробництва.

Підприємство як суб'єкт господарювання водночас є основною ланкою народного господарства, а отже, від результатів його діяльності залежить і загальний стан економіки країни, добробут її населення. Вивчення економіки підприємства дає можливість з'ясувати основні принципи формування і використання його виробничого потенціалу, опанувати форми і методи господарювання і на цьому ґрунті розробити конкретні рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності діяльності підприємства в сучасних ринкових умовах.

Предмет дисципліни “Економіка підприємства” включає вивчення теорії і практики господарювання на рівні підприємства; конкретних форм і методів господарювання; принципів формування та використання виробничого потенціалу; взаємодії всіх видів ресурсів; організації та ефективності господарсько-комерційної діяльності підприємства.

Об'єктом дисципліни є підприємство як самостійна ланка народного господарства.

Економічна робота на підприємстві тісно пов'язана з організацією праці та заробітною платою, матеріально-технічним постачанням та збутом продукції. Основне її завдання – поліпшення економічних показників функціонування підприємства. Кількісним та якісним вираженням економіки підприємства стає матеріалізація прибутків, отриманих у вигляді майна підприємства, яке складається з грошових коштів, обладнання, споруд та будівель, сировини та матеріалів, робочої сили, інтелектуальної власності, виробничої та соціальної інфраструктури, як за минулий, так і за нинішній періоди.

Основною формою проведення занять є лекції і практичні заняття. На практичні заняття відводяться, для кращого засвоєння, окремі основоположні питання тієї чи іншої теми, розглянутої на лекції. З метою допомоги студенту швидше зорієнтуватися в матеріалі при підготовці до самостійних занять в робочій програмі вказана допоміжна література. У програмі врахований поділ годин по семестрах: лекції – IV семестр, практичні заняття – V семестр.

Критерієм оцінки роботи студента є не стільки обсяг матеріалу, що залишився в пам'яті, скільки вміння його аналізувати, узагаль-

нювати, активно використовувати в позанавчальній ситуації, самостійній роботі.

У даній програмі наводиться орієнтовний тематичний план і зміст за розділами та темами. Викладачу надається право змінювати до 20 % кількості годин у межах навчального плану, за погодженням з відповідною цикловою комісією.

Головними цілями навчальної дисципліни «Економіка підприємства» є:

- дати студентам знання із загальних основ соціально-економічного прогресу;
- розкрити зміст і роль товарного виробництва та ринку в економічному розвитку суспільства;
- показати, як повинне діяти національне господарство та його основна ланка – підприємство – в умовах ринкових відносин і змішаної економіки;
- ознайомити студентів з сучасним господарством, глобальними проблемами його розвитку;
- формувати новий тип економічного мислення, який спирається на глибоке знання економічних законів і вміння їх використовувати;
- формувати у студентів основи економічного мислення;
- навчити застосовувати економічні знання, вміння самостійно аналізувати і пояснювати зміст, суть економічних явищ і процесів.

Основні поняття курсу:

підприємство, підприємництво, класифікація підприємств, макросередовище, мікросередовище, чинники, що впливають на діяльність підприємства, інфраструктура підприємства, ресурсний потенціал підприємства, виробничі фонди підприємства, основні фонди, оборотні фонди, відновлена вартість, початкова вартість, повна вартість, залишкова вартість, моральний знос, амортизація основних фондів, виробнича потужність підприємства, фонди обігу, кругообіг оборотних засобів, нематеріальні ресурси та активи підприємства, інвестиції, капіталовкладення, кадри підприємства, оплата праці, собівартість продукції, дохід, прибуток, рентабельність підприємства, плани роботи підприємства, антикризова діяльність підприємства.

Студенти повинні знати:

на понятійному рівні – відповідні знання щодо функціонування підприємства, його банкрутства та державного регулювання;

на фундаментальному рівні – ґрунтовні та систематичні знання про ресурси підприємства, його матеріальні та нематеріальні активи, витрати виробництва, ефективність господарювання;

на практично-творчому рівні – вміти виходячи з наявних ресурсних можливостей і економічного потенціалу, знаходити своє місце у виробничій сфері та піднімати власне виробництво, економіку держави в цілому.

Студент повинен вміти:

- а) користуватись науковою, економічною термінологією (основними поняттями);
- б) порівнювати основні економічні поняття, явища, процеси;
- в) оцінювати діяльність держави, окремих державних діячів, підприємців, представників міжнародного бізнесу в питаннях економіки;
- г) послідовно і доказово, з виділенням основного, викладати матеріал курсу;
- д) вільно орієнтуватися у питаннях економічного характеру, пояснити причини важливих подій в галузі економіки, явищ і процесів, суть загальнолюдських цінностей;
- е) самостійно поновлювати, систематизувати і застосовувати економічні знання, перевіряти та оцінювати економічну інформацію, розраховувати необхідні показники та давати їм економічну інтерпретацію;
- ж) використовувати отримані економічні знання у спілкуванні з іншими людьми;
- з) вміти виконувати розрахункові, практичні завдання;
- і) аналізувати показники діяльності підприємства, самостійно розробляти певні висновки, шукати шляхи і напрями розвитку підприємства, галузі.

Студенти повинні навчитись розв'язувати вправи, наведені у тестових завданнях, готувати повідомлення, доповіді, реферати, брати

участь в дискусії. Необхідно навчити студентів висловлювати свої думки і відстоювати свою точку зору, використовувати свої знання при прийнятті рішень соціально-економічного значення. Програмою передбачені лекційні (теоретичні) заняття, самостійна робота студентів, практичні заняття, виставлення підсумкової оцінки, диференційного заліку.

На курс відведена 81 година, з них 40 – на теоретичні заняття, 28 – на самостійну роботу студентів, 13 – на практичні заняття.

II. ЛОГІЧНА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ З ДИСЦИПЛІНИ “ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА”.

I. Словесні методи

Лекція   Бесіда   Пояснення   Розповідь

Лекція – системний, послідовний виклад навчального матеріалу, в якому увага приділяється аналізу фактів, їх узагальненню, науковій доказовості висновків.

Розповідь – може використовуватися з метою: підготовки студентів до засвоєння знань, узагальнення вивченого, підведення підсумків.

Пояснення – може використовуватися як: постановка пізнавального завдання, осмислення теоретичного положення, форма міркування (аналіз...).

Бесіда – може використовуватися як: перевірка завдання, засіб зосередження уваги, підготовка до засвоєння нового матеріалу.

Наочні методи

Схеми   Таблиці   Діаграми

Наочні методи – можуть використовуватися для: ілюстрації, систематизації знань, полегшення процесу формування абстракції, активізації розумової діяльності студентів.

Практичні методи

Самостійна робота   Практична робота з виконанням розрахункових завдань
Робота с підручником

Форми контролю

Практичне застосування

Практична робота – пізнавально-навчальна діяльність, яка залежить від студента (усна чи письмова). Це може бути аналіз документів, виписування понять, складання планів, таблиць. Важливе місце належить самостійній роботі, яка є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Рівні навчальних досягнень	КРИТЕРІЇ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ		
	За 5-бальною	За 12-бальною	
1	2	3	4
I. Початковий	2-	1	Студент може назвати тільки 1–2 економічних поняття, пов'язаних з діяльністю підприємця і підприємництва, головний зміст матеріалу не розкритий.
	2	2	Студент може назвати кілька економічних термінів чи визначень, вибрати правильний варіант відповіді з двох запропонованих (на рівні “так – ні”), визначити послідовність виникнення і розвитку різних видів підприємств (на рівні “раніше – пізніше”).
	2+	3	Студент може розповісти кількома реченнями з економічної точки зору про загальні риси в роботі підприємств; має загальне уявлення про дію підприємства в ринкових умовах.
II. Середній	3-	4	Студент може репродуктивно відтворювати частину фактичного матеріалу теми, у викладенні матеріалу є суттєві прогалини, відсутня його систематизація, мають місце помилки, в тому числі у висновках, слабка аргументація, не виявленні вміння.
	3	5	Студент може за допомогою викладача послідовно викласти значну частину матеріалу теми; визначити окремі напрямки в економічній діяльності підприємства та наводити приклади; практичні завдання виконує частково, користуючись допомогою викладача.

	3+	6	Студент може в цілому самостійно висвітлити значну частину фактичного матеріалу теми; дати загальну характеристику того чи іншого явища в економічній діяльності підприємства, частково відтворити загальну картину економічної діяльності підприємства; визначити основні економічні поняття. Практичні завдання виконує частково користуючись методом аналогії.
III. Достатній	4-	7	Студент може самостійно викласти матеріал теми, завершуючи його висновками; правильно застосувати економічні поняття і термінологію; має знання щодо функціонування підприємства, його банкрутства та державного регулювання, самостійно користується додатковими джерелами інформації. Практичні завдання виконує самостійно, але не в повному обсязі.
	4	8	Студент вміє аналізувати, порівнювати, узагальнювати матеріал про ресурси підприємства, його матеріальні та нематеріальні активи, витрати виробництва, ефективність господарювання; синхронізувати загальні явища і процеси; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та аналізувати додаткові джерела інформації за допомогою викладача. При виконанні практичних завдань допускає помилки.
	4+	9	Студент вільно оперує матеріалом теми, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки та аналізує додаткові джерела інформації; вміє висловити власну точку зору стосовно того чи іншого процесу в економічній діяльності підприємства. Практичні завдання виконує самостійно, з невеликою кількістю помилок.

IV. Високий	5-	10	Студент вміє порівнювати зміст та характер економічних понять, визначити окремі тенденції в розвитку підприємства та вплив того чи іншого загального економічного явища на його діяльність, робити аргументовані висновки. Самостійно вміє розв'язувати практичні завдання.
	5	11	Студент вільно висловлює власні судження і переконливо їх аргументує, самостійно знаходить інформацію в додаткових джерелах (довідники, енциклопедії тощо), вільно орієнтується в економічній термінології і визначеннях, самостійно поновлює, систематизує і застосовує економічні знання, перевіряє та оцінює економічну інформацію, розраховує необхідні показники та дає їм економічну інтерпретацію. Самостійно вміє розв'язувати практичні завдання, пропонує свої варіанти вирішення.
	5+	12	Студент вміє самостійно набувати знання і застосовувати їх, виявляє знання закономірностей економічних процесів, вміє виконувати розрахункові, практичні завдання, аналізувати показники діяльності підприємства, самостійно розробляти певні висновки, шукати шляхи і напрями розвитку підприємства, галузі. Самостійно вміє розв'язувати практичні завдання, має декілька альтернативних варіантів вирішення.

III. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

Теми	Кількість навчальних годин (денна форми навчання)			
	Лекції	Сам. роб.	Пр. зап.	Всього
Розділ I. Підприємство як суб'єкт господарювання				
Тема 1. Підприємство та підприємництво	2	1		3
Тема 2. Ринкове середовище господарювання підприємств	2			2
Тема 3. Ресурси підприємств	2	2		4
Тема 4. Державне регулювання підприємницької діяльності	2			2
Розділ II. Матеріально-технічна база та основні виробничі фонди підприємства фонди				
Тема 5. Матеріально-технічна база підприємства	2		1	3
Тема 6. Облік та оцінювання основних виробничих фондів	2	2		4
Розділ III. Виробнича потужність підприємства				
Тема 7. Економічна сутність виробничої потужності підприємства	2		1	3
Розділ IV. Оборотні засоби підприємства				
Тема 8. Сутність, склад і класифікація оборотних засобів	2	2	1	5
Розділ V. Нематеріальні ресурси та активи підприємства				
Тема 9. Нематеріальні ресурси та активи підприємства	2	2	1	5
Розділ VI. Капіталовкладення на підприємстві (інвестиції) та оцінювання їх ефективності.				
Тема 10. Характеристика і структура інвестицій. Оцінювання економічної ефективності капіталовкладень.	2		1	3

Розділ VII. Кадри та продуктивність праці на підприємстві				
Тема 11. Класифікація кадрів, визначення чисельності персоналу	2	2	1	5
Тема 12. Методи вимірювання продуктивності праці	2	1		3
Розділ VIII. Заробітна плата працівників підприємства				
Тема 13. Економічна сутність оплати праці	2	1	1	4
Тема 14. Форми та системи оплати праці	2	2		4
Розділ IX. Економічна діяльність підприємства в ринковому середовищі				
Тема 15. Економічна робота підприємства	2	2	1	5
Розділ X. Витрати виробництва та собівартість продукції				
Тема 16. Валові витрати та собівартість продукції.	2	2	1	5
Розділ XI. Дохід, прибуток і рентабельність підприємства				
Тема 17. Оцінювання фінансово-економічного стану підприємства	2	2	1	5
Розділ XII. Стратегія ціноутворення				
Тема 18. Цінова політика та методи визначення ціни	2	2	1	5
Розділ XIII. Організаційно-методичні основи планування діяльності підприємства				
Тема 19. Планування діяльності підприємства як функція управління	2	2	1	5
Розділ XIV. Антикризова політика підприємства				
Тема 20. Економічна безпека підприємства	2	2	1	5
Всього	40	28	13	81

IV. НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА»

Розділ I. Підприємство як суб'єкт господарювання

Підприємство і підприємництво. Класифікація підприємств за метою та характером діяльності, за формою власності, за національною залежністю капіталу, за правовим статусом і формою капіталу, за функціонально-галузевою діяльністю, за розміром, за організаційно-технологічною формою виробництва. Організаційно-технологічні особливості виробництва. Основні характеристики підприємства. Ринкове середовище господарювання підприємств. Зовнішнє середовище підприємства, чинники зовнішнього середовища, чинники внутрішнього середовища підприємства. Ринок. Класифікація ринків. Взаємний маркетинг. Інфраструктура ринку. Ресурси підприємства. Загальна економічна ефективність діяльності підприємства.

Розділ II. Матеріально-технічна база та основні виробничі фонди підприємств

Матеріально-технічна база підприємства. Економічна сутність основних фондів підприємства. Засоби праці, предмети праці, основні фонди, оборотні фонди, структура основних фондів підприємства. Облік та оцінювання основних виробничих фондів підприємства, початкова вартість, відновлена вартість, повна вартість, залишкова вартість. Види зносу основних виробничих фондів, фізичний знос, моральний знос, усувний, неусувний, повний; частковий ремонт, заміна, модернізація. Амортизація основних фондів. Норми амортизаційних відрахувань. Методи нарахування амортизації. Показники використання основних виробничих фондів. Шляхи підвищення ефективності використання основних виробничих фондів підприємства. Графічний спосіб визначення оптимальних строків експлуатації основних виробничих фондів.

Розділ III. Виробнича потужність підприємства

Економічна сутність виробничої потужності підприємства. Класифікація виробничої потужності підприємства: проектна, поточна, резервна. Методи визначення виробничої потужності підприємства: метод ключового обладнання, метод основних виробничих фондів,

метод моделювання, економіко-математичні методи. Показники використання виробничої потужності підприємства.

Розділ IV. Оборотні засоби підприємства

Сутність, склад, класифікація оборотних засобів. Фонди обігу. Кругообіг оборотних засобів. Виробничий цикл. Нормування оборотних засобів. Методи нормування: аналітичний, коефіцієнтний, метод прямого розрахунку. Нормування оборотних засобів у виробничих запасах. Норма запасу оборотних засобів. Нормування оборотних засобів у незавершеному виробництві, нормування оборотних засобів у майбутніх періодах, нормування оборотних засобів у залишках готової продукції. Показники оцінювання використання оборотних засобів на підприємстві. Джерела утворення оборотних засобів підприємства.

Розділ V. Нематеріальні ресурси та активи підприємства

Нематеріальні ресурси підприємства. Класифікація об'єктів інтелектуальної власності. Об'єкти промислової власності: винахід, промисловий зразок, корисна модель, фірмове ім'я. Нематеріальні активи підприємства: патент, авторське право.

Розділ VI. Капіталовкладення на підприємстві (інвестиції) та оцінювання їх ефективності

Інвестиції. Функціонально-елементний склад інвестицій підприємства: внутрішні, зовнішні; фінансові, реальні, валові, державні, приватні, чисті, прямі, портфельні. Ознаки класифікації інвестиційних проєктів. Обчислення обсягу капіталовкладень. Оцінювання економічної ефективності капіталовкладень. Абсолютна ефективність капіталовкладень. Експертиза інвестиційних проєктів за окремими аспектами.

Розділ VII. Кадри та продуктивність праці на підприємстві

Класифікація і структура кадрів. Трудові ресурси підприємства, виробничі кадри. Визначення чисельності персоналу. Кадрова політика підприємства. Економічна сутність продуктивності праці. Методи вимірювання продуктивності праці. Чинники підвищення продуктивності праці. Приріст продуктивності праці.

Розділ VIII. Заробітна плата працівників підприємства

Економічна сутність оплати праці. Заробітна плата. Функції заробітної плати. Форми та системи оплати праці. Тарифна ставка. Тарифна

сітка. Тарифно-кваліфікаційний довідник. Погодинна форма оплати праці. Відрядна форма оплати праці. Система посадових окладів. Система надбавок, доплат та премій працівникам.

Розділ IX. Економічна діяльність підприємства в ринковому середовищі

Економічна робота підприємства. Діяльність підприємства в ринковому середовищі. Вплив попиту та пропозиції на діяльність підприємства. Інфляція та її наслідки для підприємства.

Розділ X. Витрати виробництва та собівартість продукції

Валові витрати та собівартість продукції. Класифікація витрат і структура собівартості. Загальні витрати виробництва. Витрати на одиницю продукції. Прості витрати, комплексні витрати. Непрямі, постійні, змінні витрати. Кошторис виробництва та собівартість продукції. Загальна по елементна структура кошторису виробництва. Методи визначення собівартості продукції. Калькуляція собівартості.

Розділ XI. Дохід, прибуток і рентабельність підприємства

Фінансові ресурси підприємства. Статутний капітал. Дохід підприємства, валовий дохід. Прибуток підприємства. Формування прибутку. Оцінювання фінансово-економічного стану підприємства. Загальний рівень рентабельності підприємства.

Розділ XII. Стратегія ціноутворення

Цінова політика та методи визначення цін. Розробка цінової стратегії підприємства. Модифікація цін.

Розділ XIII. Організаційно-методичні основи планування діяльності підприємства

Планування діяльності підприємства як функція управління. Принципові основи планування. Етапи планування. Схема внутрішньо-фірмового планування. Види і методи планування діяльності підприємства. Методика планування діяльності підприємства в умовах ринку. Методи планування діяльності підприємства. Стратегічне планування діяльності підприємства. Основні напрями можливостей розвитку підприємства. Оперативно-виробниче планування діяльності підприємства. План маркетингу підприємства. Структура маркетинг-

плану підприємства. Виробничий план підприємства. Плани з праці й заробітної плати. Фінансовий план підприємства.

Розділ XIV. Антикризова політика підприємства

Економічна безпека підприємства. Фінансове оздоровлення підприємства. Банкрутство та ліквідація підприємства. Відокремлення підприємств. Застава. Злиття підприємств. Комітет кредиторів. Ліквідаційна вартість майна. Ліквідність. Перетворення підприємств. Фінансова криза на підприємстві.

V. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Істина поспішає назустріч лише тому, хто її шукає.

Мініцій

Розкажи мені і я забуду,

Навчи мене, і можливо, я запам'ятаю половину;

Дай мені зробити самому, і я буду пам'ятати все життя.

Конфуцій

Важливою складовою вивчення проблем економічної діяльності підприємства для студентів будь-якої форми навчання є самостійна робота. Головне полягає не в бездумному заучуванні певних положень і категорій курсу, а в умінні самостійно, логічно, доказово виводити та обґрунтовувати ці положення. Для цього при вивченні матеріалу слід розкривати реальні економічні процеси, зіставляти різні підходи, наукові точки зору, вчитися обмірковувати проблеми економічної теорії та господарської практики в діяльності підприємства. Необхідно навчитися аналізувати складні процеси та явища економічного життя, робити певні узагальнення та обґрунтовувати свої висновки.

Починаючи виконувати завдання для самостійного опрацювання, *по-перше*, зверніть увагу на піктограми, що зустрічаються в книгах і привертають ваш погляд до питань, які вимагають особливої уваги:

- цільові завдання вказаної теми;
- етапи навчального процесу;
- поняття, які слід запам'ятати;
- запитання, на які необхідно обов'язково дати конкретну відповідь;
- головні завдання;
- інформацію, яку можна окремо занотувати;
- по-друге*, подбайте, щоб:
- на всі питання була дана вичерпна відповідь;
- усі логічні вправи були розв'язані якомога повніше;
- усі запитання, що виникнуть протягом самостійного опанування курсу, були своєчасно поставлені і на них ви одержали відповідь.

При цьому:

- висловлюйтесь зрозуміло;
- не відхиляйтесь від теми;

- намагайтеся узгоджувати свої думки з істиною;
- використовуйте першоджерела і посилайтеся на текст провідних економістів.

При організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Економіка підприємства» доцільно використовувати такі прийоми і методи: вирішення проблемних ситуацій, розрахункових завдань, самостійний пошук, самостійна робота над першоджерелами у вигляді складання конспекту, виписок, тез і плану.

Проблемна ситуація – метод самостійної роботи, метод навчання етапу засвоєння навчального матеріалу, створюється в навчальному процесі постановкою перед студентами навчально-пізнавального завдання, що вимагає мобілізації особистих знань, приведення в стан підвищеної активності розумових здібностей. Вона вирішується студентом самостійно або за допомогою педагога. Головна функція проблемної ситуації полягає в тому, щоб забезпечити найбільш глибоке оволодіння навчальним матеріалом в умовах підвищених труднощів. Цей метод знайомить із основами діалектичного мислення. У структуру проблемної ситуації включаються: постановка завдання у формі питань, гіпотез, недоговорених тверджень, завдання по обґрунтуванню теоретичних положень, концепцій, по складанню схем, діаграм, графіків досліджуваних явищ, по виявленню протиріч і пошуку способів їх вирішення.

Самостійний пошук – метод навчання, що дозволяє педагогові, опираючись на наявний у студентів багаж знань, умінь і навичок, на їх індивідуальні здібності, ставити перед ними творче пошукове завдання, консультувати їх діяльність, оцінювати і використовувати в навчальному процесі її результати. Педагогічна функція пошукових завдань і проєктів – в індивідуалізації навчання, розширенні обсягу знань в умовах безперервної освіти. Такі завдання вводять студентів у проблеми наукової організації праці, дослідницьких творчих методів пізнання. Студенти складають звіти про тривалі спостереження, пишуть огляди науково-популярної літератури, твори на вільну тему. Розвиваючий ефект методу виявляється в активній допитливості, пізнавальному інтересі студентів, в оволодінні дослідницькими методами мислення.

Методичні прийоми ведення записів при самостійній роботі з книгою

Обов'язковий елемент самостійної роботи з книгою, журналом, газетою – ведення записів. Саме процес запису прочитаного актуалізує головні ідеї і положення, фіксує найважливіше у змісті і позитивно впливає на запам'ятовування матеріалу.

Основними загальноприйнятими формами записів прочитаних джерел є: 1) конспект; 2) виписки; 3) тези і 4) план. Використання тої чи іншої форми записів залежить від їх призначення, характеру роботи, підготованості студентів і від поставленої мети.

Виписки – це окремі витримки, витяги з книжкового тексту, а також із журналів і навіть з газет. Вони потрібні для того, щоб вибрати з прочитаного найбільш суттєве, що допомагає глибше зрозуміти текст. Перевагою даної форми запису є точність відтворення авторського тексту, накопичення фактичного матеріалу, зручність користування записами при наступній роботі. Виписки можуть бути дослівними (цитати) і вільними, коли думка автора викладається своїми словами. Необхідно формувати і розвивати вміння коротко і не на шкоду змісту формулювати свої думки.

Іншою формою запису при читанні книги, журналу є *план*. По суті, *план* – це коротка форма запису основних питань, які розглядаються в книзі чи журнальній статті. Він може складатися по ходу читання чи після ознайомлення з прочитаним, що дає змогу підвести підсумок зробленої роботи. Другий варіант вважається кращим, оскільки дозволяє зробити план коротшим і послідовнішим.

Підзаголовок у книзі, ділення тексту в статті на окремі абзаци полегшують формування плану. Важливо не лише виділити головні думки в абзацах чи інших частинах тексту, але й відзначити те суттєве, що пов'язує ряд частин тексту. Можна не звертати увагу на підзаголовки і абзаци тексту; в цьому випадку необхідно оцінювати висловлювання автора по суті і відзначати їх у плані, причому послідовність пунктів не обов'язково повинна співпадати з порядком викладення в книзі. План не виключає цитування окремих місць і узагальнюючих положень. Складання плану привчає студента до чіткого логічного мислення, допомагає виробити вміння коротко і послідовно викладати суть питання, організувати самоконтроль і стимулює розумову працю студента.

Повнішою і досконалішою формою запису прочитаного є *тезиси* – стиснене викладення. Вони не повторяють дослівно текст, але у ряді місць можуть бути близькі до нього, відтворюють деякі характерні вирази, важливі для розуміння змісту літератури, що вивчається.

Тезиси, як ніяка інша форма запису, дозволяють узагальнити матеріал, виразити його суть в коротких формулюваннях. Тезиси завжди повинні бути обґрунтовані, доведені. Іноді в остаточному варіанті тезиси нумерують по порядку. Раціональна послідовність дозволяє зробити їх короткими, уникнути повторень.

В умовах навчального процесу *конспект* виступає як найдоцільніша форма запису при вивченні наукової, навчальної і навчально-методичної літератури. Конспектування – це процес розумової переробки і письмової фіксації тексту, який читається. Результатом конспектування є запис, який дозволяє автору негайно або через деякий час з необхідною швидкістю відтворити отриману раніше інформацію. Поняття “конспект” в буквальному перекладі означає “огляд”. Саме конспект дає можливість ґрунтовно викласти головний зміст рекомендованих творів, документів, виявити внутрішній зв’язок і логічну послідовність теоретичних положень, які в ній висуваються.

Основні *вимоги*, які ставляться до конспектування:

По-перше, конспект не самоціль, а результат глибокої самостійної роботи студента над твором, тобто конспектування повинне бути творчим процесом.

По-друге, конспект по змісту і формі повинен бути складений таким чином, щоб він допомагав засвоєнню головних положень праці в їх логічній послідовності і швидкому, глибокому запам’ятовуванню і відтворенню в пам’яті прочитаного. Недопустиме механічне переписування твору чи якогось розділу, а тим більше – переписування чужого конспекту.

По-третє, важливою вимогою до конспектування і великою перевагою конспекту є вираження свого відношення до прочитаного, тобто власної думки (помітки, зауваження і доповнення до конспекту, пов’язані з залученням нової літератури, останніх досягнень і відкриттів суспільних наук).

Стискаючи текст джерела, студент повинен постійно слідкувати за тим, щоб не викривити думку автора і зміст всієї праці.

І чим коротший запис, тим строгіше і серйозніше слід відноситися до редакції тексту свого конспекту. При всій своїй короткості конспект повинен точно і повно передавати основний зміст праці, домінуючі думки автора. Ніщо суттєве з конспектованого матеріалу не повинне випадати. Матеріал викладається зв'язно, запис ведеться зручно для читання і запам'ятовування. Але кожен конспект, безсумнівно, відображає індивідуальні особливості того, хто його склав.

Окремі організаційно-методичні питання конспектування

Для конспектування літературних джерел виділяється особливий загальний зошит. Зазвичай сторінка зошита ділиться по вертикалі на дві частини. Одна її третина (наприклад, з лівого боку) відводиться для поміток, а решта дві третини стають робочою частиною, де ведуться основні записи. Для полів слід використати праву чи ліву сторону, а не чергувати їх.

З метою раціональної організації тексту конспекту слід дотримуватися певних правил:

- думка формулюється коротко, без прикладених додатків. Така система допомагає навчитися викладати головне, найбільш суттєве в прочитаному тексті;
- визначення, тези, крилаті вирази, думки і аргументи автора записуються точно, без викривлень і довільних змін. Думку чи цитату не можна обривати на середині, якщо ж робляться пропуски в тексті, то ставиться три крапки;
- всі цитати ставляться в лапки з точним указанням джерела (назва праці, місце, видавництво, рік випуску, том, сторінка);
- важливі статистичні дані оформляються у вигляді таблиць, графіків, діаграм;
- можливі будь-які скорочення слів і умовні позначення, якщо вони цілком зрозумілі автору конспекту і не ускладнюють перерахування записів;
- записи робляться компактно. Тоді конспект стає більш доступним для огляду;
- інтервали між рядками робляться достатніми для того, щоб при необхідності вписувати доповнення;
- конспект рекомендується вести лише чорнилом, а олівець використовується для поміток і виділень при наступній роботі;
- записи датуються.

VI. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА»

Тема 1. Підприємство та підприємництво. 2 години

Питання для самоопрацювання

1. Хто може бути суб'єктом підприємництва в Україні?
2. Які види діяльності можуть бути об'єктом підприємництва в Україні?
3. Головна справа підприємця.
4. Обов'язки підприємця.

Література

1. *Економіка підприємств*: Підручник у 2 т. / За ред. С. Ф. Покропівного. – К: Хвиля-Прес, 1995. – Т. I. – 400 с; Т. II. – 280 с.
2. *Економіка підприємства*: Підручник / За заг. ред. С. Ф. Покропівного. – К.: КНЕУ, 2003. – 608 с.
3. *Примак Т. О.* Економіка підприємства. – К.: Вікар, 2003. – 219 с.
4. *Кулішов В. В.* Економіка підприємства: теорія і практика. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 211 с.

Форма контролю

Усне опитування.

Тема 2. Ресурси підприємства. 2 години

Питання для самоопрацювання

1. Що називається ресурсним потенціалом підприємства? З чого він складається?
2. Що розуміють під загальною оцінкою ефективності діяльності підприємства?

Література

1. *Економіка підприємства*: Підручник / За заг. ред. С. Ф. Покропівного. – К.: КНЕУ, 2003. – 608 с.
2. *Примак Т. О.* Економіка підприємства. – К.: Вікар, 2003. – 219 с.
3. *Економіка підприємства*: Навч.-метод. посібник для самост. вивчення дисциплін / Г. О. Швиданенко, С. Ф. Покропівний, М. С. Клименко та ін. – К: КНЕУ, 2000. – 248 с.
4. *Кулішов В. В.* Економіка підприємства: теорія і практика. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 211 с.

Форма контролю

Експрес-опитування

Тема 3. Облік та оцінювання основних виробничих фондів.

2 години

Питання для самоопрацювання

1. Класифікація і структура основних виробничих фондів підприємства.
2. Види зносу основних виробничих фондів та заходи щодо їх усунення.
3. Що таке активна і пасивна частини основних виробничих фондів?

Література

1. *Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С. Ф. Покропівного. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: КИНУ, 2000. – 528 с.*
2. *Економіка виробничого підприємництва: Навч. посіб. / За ред. Й. М. Петровича. 3- те вид., випр. – К.: Знання-Прес, 2003. – 405 с.*
3. *Економіка підприємства: Навч. посіб. / За ред. А. В. Шегди. – 3-те вид., випр. – К.: Знання-Прес, 2003. – 335 с.*
4. *Економіка підприємства: Навч.-метод. посібник для самост. вивчення дисциплін / Г. О. Швиданенко, С. Ф. Покропівний, М. С. Клименко та ін. – К.: КНЕУ, 2000. – 248*
5. *Примак Т. О. Економіка підприємства. – К.: Вікар, 2003. – 219 с.*
6. *Кулішов В. В. Економіка підприємства: теорія і практика. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 211 с.*

Форма контролю

Усне опитування

Тема 4. Сутність, склад і класифікація оборотних засобів. 2 години

Питання для самоопрацювання

1. У чому сутність оборотних засобів підприємства? Що таке розподіл оборотних засобів?
2. Як класифікують оборотні засоби?
3. У чому відмінність і подібність оборотних фондів і фондів обігу?

Література

1. *Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С. Ф. Покропівного. – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: КИНУ, 2000. – 528 с.*

2. *Економіка* виробничого підприємництва: Навч. посіб. / За ред. Й. М. Петровича. 3-тє вид., випр. К.: Знання-Прес, 2003. – 405 с.
3. *Економіка* підприємства: Навч. посіб. / За ред. А. В. Шегди. – 3-тє вид., випр. – К.: Знання-Прес, 2003. – 335 с.
4. *Економіка* підприємства: Навч.-метод. посібник для самост. вивчення дисциплін / Г. О. Швиданенко, С. Ф. Покропівний, М. С. Клименко та ін. – К.: КНЕУ, 2000. – 248 с.
5. *Примак Т. О.* Економіка підприємства. – К.: Вікар, 2003. – 219 с.
6. *Кулішов В. В.* Економіка підприємства: теорія і практика. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 211 с.

Форма контролю

Повідомлення

Тема 5. Нематеріальні ресурси та активи підприємства. 2 години

Питання для самоопрацювання

1. Які види нематеріальних ресурсів є в Україні?
2. Які документи забезпечують право на використання нематеріальних ресурсів?
3. Які види ліцензій є в Україні?
4. Яким чином оцінюються нематеріальні активи?

Література

1. *Економіка* підприємства: Навч.-метод. посібник для самост. вивчення дисциплін / Г. О. Швиданенко, С. Ф. Покропівний, М. С. Клименко та ін. – К.: КНЕУ, 2000. – 248 с.
2. *Примак Т. О.* Економіка підприємства. – К.: Вікар, 2003. – 219 с.
3. *Кулішов В. В.* Економіка підприємства: теорія і практика. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 211 с.

Форма контролю

Усне опитування

Тема 6. Класифікація кадрів, визначення чисельності персоналу.

2 години

Питання для самоопрацювання

1. Який склад і структура виробничого персоналу?
2. Які чинники впливають на визначення чисельності робітників на підприємстві?

Література

1. *Калина А. В.* Організація та оплата праці в ринкових умовах. – К.: МАУП, 1998. – 274 с.
2. *Примак Т. О.* Економіка підприємства. – К.: Вікар, 2003. – 219 с.

Форма контролю

Експрес-опитування

Тема 7. Методи вимірювання продуктивності праці. 1 година

Питання для самоопрацювання

1. Що таке трудомісткість та які її види?
2. Які є методи вимірювання продуктивності праці?

Література

1. *Калина А. В.* Організація та оплата праці в ринкових умовах. – К.: МАУП, 1998. – 274 с.
2. *Ворст И., Ревентлоу П.* Экономика фирмы. – М.: Высш. шк., 1994. – 272 с.
3. *Горошко М. Ф., Коваль В. Т., Кулішов В. В.* Економіка підприємств. Методичні вказівки щодо вивчення курсу. – Кривий Ріг: КЕІ, 2000. – 70 с.
4. *Базилевич В. Д., Лук'янов Л., Писаренко Н., Квіцинська П.* Мікроекономіка: Опорний конспект лекцій. – К.: Четверта Хвиля, 1997. – 248 с.

Форма контролю

Конспект наукових джерел

Тема 8. Економічна сутність оплати праці. 1 година

Питання для самоопрацювання

1. Які існують юридичні документи, що регулюють оплату праці в Україні?
2. Як здійснюється організація оплати праці на підприємстві та які її принципи?

Література

1. *Калина А. В.* Організація та оплата праці в ринкових умовах. – К.: МАУП, 1998. – 274 с.
2. *Ворст И., Ревентлоу П.* Экономика фирмы. – М.: Высш. шк., 1994. – 272 с.

3. *Базилевич В. Д., Лук'янов Л., Писаренко Н., Квіцинська П.* Мікроекономіка: Опорний конспект лекцій. – К.: Четверта Хвиля, 1997. – 248 с.
4. *Примак Т. О.* Економіка підприємства. – К.: Вікар, 2003. – 219 с.

Форма контролю

Експрес-опитування.

Тема 9. Форми та системи оплати праці. 2 години

Питання для самоопрацювання

1. Які є форми оплати праці? Дати їх характеристику.
2. Що таке тарифна система та які її складові?
3. Що таке погодинна форма оплати праці та які її системи?
4. Що таке відрядна форма оплати праці та які її системи?

Література

1. *Калина А. В.* Організація та оплата праці в ринкових умовах. – К.: МАУП, 1998. – 274 с.
2. *Ворст И., Ревентлоу П.* Экономика фирмы. – М.: Высш. шк., 1994. – 272 с.
3. *Базилевич В. Д., Лук'янов Л., Писаренко Н., Квіцинська П.* Мікроекономіка: Опорний конспект лекцій. – К.: Четверта Хвиля, 1997. – 248 с.
4. *Примак Т. О.* Економіка підприємства. – К.: Вікар, 2003. – 219 с.

Форма контролю

Усне опитування

Тема 10. Економічна робота підприємства. 2 години

Питання для самоопрацювання

1. Економічна діяльність підприємства в ринковому середовищу.
2. Вплив попиту та пропозиції на діяльність підприємства.

Література

1. *Ворст И., Ревентлоу П.* Экономика фирмы. – М.: Высш. шк., 1994. – 272 с.
2. *Грузиков В.* Экономика предприятий. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 208 с.

3. *Економіка підприємства*: Навч. посіб. / За ред. А. В. Шегди. – 3-те вид., випр. – К.: Знання-Прес, 2003. – 335 с.
4. *Економіка підприємства*: Навч.-метод. посібник для самост. вивчення дисциплін / Г. О. Швиданенко, С. Ф. Покропівний, М. С. Клименко та ін. – К.: КНЕУ, 2000. – 248 с.

Форма контролю

Усне опитування

Тема 11. Валові витрати та собівартість продукції. 2 години

Питання для самоопрацювання

1. У чому полягає економічна сутність собівартості продукції?
2. Чим відрізняються валові витрати від собівартості?
3. Що таке кошторис виробництва і навіщо він потрібен?
4. Які витрати включаються до виробничої собівартості? Які не включаються? Чому?

Література

1. *Економіка підприємств*: Підручник у 2 т. / За ред. С. Ф. Покропівного. – К.: Хвиля-Прес, 1995. – Т. I. – 400 с.; Т. II. – 280 с.
2. *Економіка підприємства*: Підручник / За заг. ред. С. Ф. Покропівного. – К.: КНЕУ, 2003. – 608 с.
3. *Примак Т. О.* Економіка підприємства. – К.: Вікар, 2003. – 219 с.
4. *Кулішов В. В.* Економіка підприємства: теорія і практика. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 211 с.

Форма контролю

Усне опитування

Тема 12. Оцінювання фінансово-економічного стану підприємства. 2 години

Питання для самоопрацювання

1. Яким чином можна оцінити фінансово-економічний стан підприємства?
2. Що таке прибутковість, активність, фінансова стійкість та платоспроможність підприємства?

Література

1. *Ворст И., Ревентлоу П.* Економіка фірми. – М.: Высш. шк., 1994. – 272 с.

2. *Грузиков В.* Экономика предприятий. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 208 с.
3. *Економіка підприємства: Навч. посіб. / За ред. А. В. Шегди.* – 3-тє вид., випр. – К.: Знання-Прес, 2003. – 335 с.
4. *Економіка підприємства: Навч.-метод. посібник для самост. вивчення дисциплін / Г. О. Швиданенко, С. Ф. Покропівний, М. С. Клименко та ін.* – К.: КНЕУ, 2000. – 248 с.

Форма контролю

Експрес-опитування

Тема 13. Цінова політика та методи визначення ціни на підприємстві. 2 години

Питання для само опрацювання

1. Цінова політика та методи визначення цін.
2. Розробка цінової політики підприємства.
3. Цінова модифікація.

Література

1. *Ворст И., Ревентлоу П.* Экономика фирмы. – М.: Высш. шк., 1994. – 272 с.
2. *Горошко М. Ф., Коваль В. Т., Кулішов В. В.* Экономика підприємств. Методичні вказівки щодо вивчення курсу. – Кривий Ріг: КЕІ, 2000. – 70 с.
3. *Базилевич В. Д., Лук'янов Л., Писаренко Н., Квіцинська П.* Мікроекономіка: Опорний конспект лекцій. – К.: Четверта Хвиля, 1997. – 248 с.
4. *Грузиков В.* Экономика предприятий. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 208 с.

Форма контролю

Конспект наукових джерел

Тема 14. Планування діяльності підприємства як функція управління. 2 години

Питання для самоопрацювання

1. Принципи планування.
2. Етапи планування.

3. Методи планування.
4. Види планування діяльності підприємства. Приклади.

Література

1. *Примак Т. О.* Руководство по планированию деятельности предприятия. – К.: Влад и Влада, 1998. – 80 с.
2. *Економіка підприємств: Підручник у 2 т. / За ред. С. Ф. Покропівного.* – К.: Хвиля-Прес, 1995. – Т. I. – 400 с; Т. II. – 280 с.
3. *Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С. Ф. Покропівного.* – К.: КНЕУ, 2003. – 608 с.
4. *Примак Т. О.* Економіка підприємства. – К.: Вікар, 2003. – 219 с.
5. *Кулішов В. В.* Економіка підприємства: теорія і практика. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 211 с.

Форма контролю

Виконання практичного завдання

Тема 15. Економічна безпека підприємства. 2 години

Питання для самоопрацювання

1. Антикризисна безпека підприємства.
2. Реструктуризація та санація підприємства.
3. Види банкрутства

Література

1. *Агентство з питань запобігання банкрутства підприємств. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організації // Укр. інвест. газ.* – 1998. – № 3.
2. *Базилевич В. Д., Баластрик Л. О.* Макроекономіка: Опорний концепт лекцій. – К.: Четверта Хвиля, 1997. – 224 с.
3. *Теория и практика антикризисного управления: Учебник для вузов / Под ред. С. Г. Беляева, В. И. Кошкина.* – М.: Закон и право, ЮНИТИ, 1996. – 469 с.
4. *Терещенко О. О.* Фінансова санація та банкрутство підприємств: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2000. – 412 с.

Форма контролю

Колоквіум

VII. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1. Практичне заняття № 1. Матеріально-технічна база підприємства. Розрахунок потреб підприємства в матеріальних виробничих запасах .

2. Практичне заняття № 2. Економічна сутність виробничої потужності підприємства. Розрахунок показників продуктивності праці та впливу факторів на її рівень.

3. Практичне заняття № 3. Сутність, склад і класифікація оборотних засобів. Розрахунок показників ефективності використання оборотних засобів.

4. Практичне заняття № 4. Нематеріальні ресурси і активи підприємства.

5. Практичне заняття № 5. Характеристика і структура інвестицій. Розрахунок ефективності капітальних вкладень.

6. Практичне заняття № 6. Класифікація кадрів і визначення персоналу. Розрахунок чисельності різних категорій працюючих на підприємстві.

7. Практичне заняття № 7. Економічна сутність оплати праці. Розрахунок заробітної плати робітників при різних формах і системах оплати праці.

8. Практичне заняття № 8. Економічна робота підприємства. Визначення основних показників обсягу виробництва і реалізації продукції.

9. Практичне заняття № 9. Валові витрати та собівартість продукції. Розрахунок кошторису загальних витрат на виробництво.

10. Практичне заняття № 10. Оцінювання фінансово-економічного стану підприємства.

Обчислення величини доходу, прибутку, рентабельності виробництва.

11. Практичне заняття № 11. Цінова політика та методи визначення ціни. Обчислення цін на продукцію.

12. Практичне заняття № 12. Планування діяльності підприємства.

13. Практичне заняття № 13. Економічна безпека підприємства.

VIII. ПИТАННЯ ДО ДИФЕРЕНЦІЙНОГО ЗАЛІКУ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА»

1. Що таке підприємство за чинним законодавством?
2. Які є види підприємств за загальноприйнятою класифікацією?
3. Які функції виконує підприємство як самостійний господарюючий суб'єкт?
4. Які ознаки підприємства як юридичної особи?
5. Чим відрізняється підприємництво від звичайної трудової діяльності?
6. Що таке підприємництво? Які основні характеристики підприємницької діяльності?
7. Характеристика і структура інвестицій.
8. Класифікація і структура кадрів.
9. Кадрова політика підприємства.
10. Чинники підвищення заробітної платні.
11. Що таке номінальна та реальна заробітна платня?
12. Як здійснюється організація оплати праці в Україні?
13. Валові витрати та собівартість продукції.
14. Як нараховуються амортизаційні відрахування на нематеріальні активи?
15. Нематеріальні активи підприємства.
16. Що таке ринок, які основні принципи його класифікації?
17. Основні фонди невиробничого призначення, їх характеристика.
18. Що називається зовнішнім середовищем підприємства?
19. Що називається внутрішнім середовищем підприємства?
20. Що таке ринок? Які основні принципи його класифікації?
21. Що називається ресурсним потенціалом підприємства? З чого він складається?
22. Що розуміють під загальною оцінкою ефективності діяльності підприємства?
23. У чому полягає сутність виробничої потужності підприємства?
24. Які методи визначення виробничої потужності підприємства?
25. З чого складається матеріально-технічна база та основні виробничі фонди підприємства?

26. У чому відмінність і схожість оборотних фондів і фондів обігу?
27. У чому полягає сутність нематеріальних ресурсів підприємства?
28. Які є джерела утворення доходу і прибутку підприємства?
29. Назвіть основні принципи планування, охарактеризуйте методи планування.
30. Суть антикризової політики підприємства.

Термінологічний словник до розділу I «Підприємство як суб'єкт господарювання»

Активний ринок – ринок, якому притаманні такі умови: предмети, що продаються та купуються на цьому ринку, є однорідними; у будь-який час можна знайти зацікавлених продавців і покупців; інформація про ринкові ціни є загальнодоступною.

Асоціація – форма договірної об'єднання підприємств та інших підприємницьких структур з метою постійної координації підприємницької діяльності.

Асоційоване підприємство – підприємство, в якому інвестору належить блокувальний (більше 25 відсотків) пакет акцій (голосів) і яке не є дочірнім або спільним підприємством інвестора.

Велике підприємство – суб'єкт господарювання, який або виробляє велику частку загального обсягу виробництва галузі, або вважається великим за розміром (кількість зайнятих робітників чи акціонерів, розмір активів, прибуток), або якому притаманні обидві ознаки.

Венчурне підприємництво – це ризикова науково-технічна діяльність фірми, що проникає в принципово нову сферу з метою розробки її отримання нових товарів, послуг і технологій.

Господарське товариство – підприємства, установи, організації, створені на засадах угоди між юридичними особами та громадянами шляхом об'єднання їхнього майна та підприємницької діяльності з метою отримання прибутку.

Державне регулювання економіки – вплив держави на діяльність господарських суб'єктів і ринкової кон'юнктури з метою забезпечення нормальних умов для функціонування ринкового механізму.

Дочірнє підприємство – підприємство, яке перебуває під контролем материнського (холдингового) підприємства.

Економічна система – набір організаційних механізмів, за допомогою яких розподіляються обмежені ресурси для того, щоб задовольнити потреби людей.

Змішана економіка – система організації виробництва і розподілу товарів, що припускає елементи стихійності (саморегулювання) економічного розвитку й водночас державного втручання (регулювання), але в різних пропорціях.

Колективне підприємство – суб'єкт господарювання, утворений у процесі викупу державного підприємства або на основі іншого законного придбання майна трудовим колективом.

Командитне товариство – товариство, в якому разом із одним або більше учасниками, які здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном, є один або більше учасників, що їхня відповідальність обмежується вкладом у майно товариства.

Командно-адміністративна економіка – система організації виробництва та розподілу товарів, заснована на державній власності, на чинниках виробництва й на рішеннях, що централізовано прийняті державними органами економічного управління і нав'язуються виробникам.

Комерційне підприємство – самостійна відокремлена і господарська одиниця з правом юридичної особи, яка займається комерційною діяльністю та має за мету отримання максимального прибутку.

Консорціум – тимчасове статутне об'єднання промислового й банківського капіталу для реалізації певної підприємницької ідеї та досягнення загальної мети.

Концерн – форма статутного об'єднання підприємницьких структур, що характеризується органічним поєднанням власності та контролю.

Корпорація – добровільне статутне об'єднання акціонерів, що передбачає колективне володіння власністю (капіталом), концентрацію функцій управління підприємством у руках професійних управляючих (менеджерів).

Мале підприємство – суб'єкт господарювання з певним кількісним критерієм чисельності працюючих і обсягів господарського обігу.

Материнське (холдингове) підприємство – підприємство, яке здійснює контроль дочірніх підприємств.

Непрямі податки – податки на товари або послуги, що фіксуються у вигляді додатку до ціни або тарифу.

Об'єднання підприємств – з'єднання окремих підприємств унаслідок приєднання одного підприємства до іншого або внаслідок

одержання контролю одним підприємством над чистими активами та діяльністю іншого підприємства.

Орендне підприємство – суб'єкт господарювання, який здійснює підприємницьку діяльність на основі взятого ним в оренду майнового комплексу.

Підприємництво – ініціативна самостійна діяльність, спрямована на одержання прибутку.

Підприємство – самостійна відокремлена виробнича господарська одиниця (суб'єкт господарювання) в системі суспільного розподілу праці; основна форма організації виробничо-господарської діяльності в сучасній економіці.

Повне товариство – товариство, всі учасники якого займаються спільною підприємницькою діяльністю й несуть солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном.

Податки – обов'язкові платежі фізичних і юридичних осіб, стягнуті державою.

Приватне підприємство – підприємство, яке функціонує на основі права приватної власності.

Прямі податки – податки, стягнуті державою безпосередньо з прибутків або з майна платника податків.

Ринкова економіка – система організації виробництва та розподілу товарів, заснована на приватній власності, на чинниках виробництва й на рішеннях, прийнятих приватними особами та фірмами самостійно і незалежно один від одного.

Синдикат – одна із форм монопольного об'єднання підприємств з метою здійснення комерційної діяльності при одночасному зберіганні юридичної та виробничої самостійності.

Спільна діяльність підприємств – господарська діяльність зі створенням або без створення юридичної особи, яка є об'єктом спільного контролю двох або більше сторін відповідно до письмової угоди між ними.

Товариство з додатковою відповідальністю – товариство, статутний фонд якого поділений на частки, розміри яких визначені установчими документами. Учасники такого товариства відповідають за його борги своїми внесками до статутного фонду, а у разі недостатності

цих сум – додатково належним їм майном в однаковому для всіх учасників розмірі, кратному внеску кожного учасника.

Товариство з обмеженою відповідальністю – товариство, що має статутний фонд, поділений на частки, розмір яких визначається установчими документами. Учасники товариства несуть відповідальність у межах їхніх вкладів.

Холдинг – вид підприємницької діяльності, який передбачає придбання контрольних пакетів акцій різних компаній з метою встановлення над ними контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Примак Т. О.* Економіка підприємства. – К.: Вікар, 2003. – 219 с.
2. *Кулішов В. В.* Економіка підприємства: теорія і практика. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 211 с.
3. *Харів П. С.* Економіка підприємства: Збірник задач і тестів: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2001. – 301 с.
4. *Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С. Ф. Покропівного.* – К.: КНЕУ, 2003. – 608 с.
5. *Економіка підприємств. Збірник практичних задач і конкретних ситуацій: Навч. посібник / За ред. С. Ф. Покропівного.* – К.: КНЕУ, 1999. – 328 с.
6. *Економіка підприємства: Навч. посіб. / За ред. А. В. Шегди.* – 3-тє вид., випр. – К.: Знання-Прес, 2003. – 335 с.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Горошко М. Ф., Коваль В. Т., Кулішов В. В.* Економіка підприємств. Методичні вказівки щодо вивчення курсу. – Кривий Ріг: КІД, 2000. – 70 с.
2. *Грузиков В.* Экономика предприятий. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 208 с.
3. *Экономика предприятия: Учебник для экономических вузов / Под ред. А. И. Руденко.* – Минск, 1995. – 475 с.
4. *Економіка підприємств: Підручник у 2 т. / За ред. С. Ф. Покропівного.* – К.: Хвиля-Прес, 1995. – Т. I. – 400 с; Т. II. – 280 с.
5. *Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С. Ф. Покропівного.* – К.: КНЕУ, 2003. – 608 с.
6. *Економіка підприємств. Збірник практичних задач і конкретних ситуацій: Навч. посібник / За ред. С. Ф. Покропівного.* – К.: КНЕУ, 1999. – 328 с.
7. *Економіка виробничого підприємництва: Навч. посіб. / За ред. Й. М. Петровича.* 3-тє вид., випр. К.: Знання-Прес, 2003. – 405 с.

8. *Економіка підприємства: Навчально-методичний посібник для виконання практичних занять та самостійної роботи / Л. М. Гаєвська, О. Л. Фурманюк, С. Я. Цимбалюк, Г. А. Булгакова.* – Ірпінь, 2001. – 145 с.
9. *Економіка підприємства: Навч. посіб. / За ред. А. В. Шегди.* – 3-те вид., випр. – К.: Знання-Прес, 2003. – 335 с.
10. *Економіка підприємства: Навч.-метод. посібник для самост. вивчення дисциплін / Г. О. Швиданенко, С. Ф. Покропівний, М. С. Клименко та ін.* – К.: КНЕУ, 2000. – 248 с.
11. *Примак Т. О.* Економіка підприємства. – К.: Вікар, 2003. – 219 с.
12. *Кулішов В. В.* Економіка підприємства: теорія і практика. – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2004. – 211 с
13. *Протопопова В. О.* Економіка підприємства. – Навч. посіб. – К.: ЦУЛ, 2002. – 220 с.
14. *Томпсон А.* Экономика фирмы. – М.: Биним, 1998. – 544 с.
15. *Харів П. С.* Економіка підприємства: Збірник задач і тестів: Навч. посіб. – К.: Знання-Прес, 2001. – 301 с.
16. *Экономика предприятия: Учебник / Под ред. проф. О. И. Волкова.* – М.: ИНФРА-М, 2000. – 520 с.
17. *Экономика предприятия: Задачи, ситуации, решения: Учеб. пособ. / Под ред. С. Ф. Покропивного.* – К.: Знання-Прес, 2001. – 340 с.
18. *Экономика предприятия: Учебник / Под ред. проф. В. Я. Горфинкеля и проф. В. А. Швандара.* – М.: Банки и биржи: ЮНИТИ, 1998. – 744 с.